

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

X. évfolyam 117. szám
2006. november

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívtatán és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

Az imádság záró része a következő:

Diakónus: Adj áldást, Uram!

**Püspök: Mert Tied a kegyelem, a hatalom, az emberszeretet és a dicsőség
örökkön örökké. Amen.**

Kegyelem: az imában is ezt kértük, hisz nélküle nem létezhettünk!

Hatalom: Isten mindent megtehet, s így meg is adja, ami számunkra szükséges!

Emberszeretet: ez is erre indítja Öt!

Dicsőség: az előbbieket mind-mind ezt szolgálják!

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.mag-y-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu • magyar.ormeny@t-online.hu

* * *

Dr. Issekutz Sarolta

**Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE)
tájékoztatója az előttünk álló négy év feladatairól**

2006-ban a harmadik ciklusban indítjuk útjára önkormányzatainkat a mandátumhoz jutott 61 képviselőnkkel Budapest 12 kerületében, valamint Szegeden. Valamennyi képviselőnknek jó munkát és jó együttműködést kívánunk.

Képviselőinket részben tanfolyam szervezéssel készítjük fel a kisebbségi önkormányzati munkára, valamint biztosítjuk számukra a hatályos joganyagot is. A felkészítéshez a Fővárosi Örmény Önkormányzat nyújt anyagi segítséget. A jogi és működési felkészítésen túl fontosnak tartjuk az „ideológiai” felkészítést is, összefoglalva azokat az irányelveket, amelyek szellemében kérjük működni önkormányzatainkat.

Előzmények, történelmi háttér, kulcsfontosságú megállapodások és célkitűzések:

Az EÖGYKE célkitűzései 1997-ben - az alapításakor - fogalmazódtak meg és bátran mondhatjuk: változatlanok ma is, a ciklusoktól függetlenül. Ez tekintendő kiindulási alapnak. Az EÖGYKE alapszabály I/3-as pontja kimondja:

Az egyesület célja és feladatai:

- az örmény származásúak számára kulturális identitásőrző programok, találkozók szervezése, támogatása határon belül és kívül,
- a magyarországi és az erdélyi örmény irodalmi, történelmi, művészeti és tárgyi emlékek felkutatása, gyűjtése, állagának megőrzéséhez segítségnyújtás,
- kiadványok megjelentetése,
- együttműködés az erdélyi örmény lakta településekkel,
- az örmény származású és armenológiai tanulmányokat folytató ifjúság tanulásának, továbbtanulásának támogatása,
- az örmény származásúak megsegítése,
- magyarörmény genealógiai gyökerek kutatása,
- együttműködés a hasonló célú társadalmi szervezetekkel határainkon belül és kívül a célok közös megvalósítása érdekében,
- az örmény kultúra és történelem iránt érdeklődők számára felvilágosítás adása.

E célok és feladatkitűzések szellemében próbáltak tevékenykedni az EÖGYKE képviselői már az első ciklusban is, közösen keleti örmény testvéreinkkel, több-kevesebb sikerrel. Az örmény közösségen belüli szakadás következtében a második önkormányzati ciklustól kezdődően az EÖGYKE többségi képviselőből álló önkormányzatok az önálló megjelenést választották. E célkitűzések szerint működtek önkormányzataink - igen sikeresen - az 1998-2002 időszakban.

Részlet a megállapodásból: Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület önálló arculat kialakítása igen fontos, mert hagyományaik, gyökereik, identitásőrzésük módja, kapcsolódásuk a „szülőföldhöz”, lényegesen eltérő az utóbbi időszakban betelepedett örményekétől.

Önálló arculatát a következők jelenítik meg:

- Havonta megjelenő önálló újság: „Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek”
- Rendszeres kulturális rendezvények: Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a Magyarok Házában, Budapest V. Semmelweis utca 1-3., zeneterem.
- Önálló könyvkiadványok: pl. Erdélyi Örmény Múzeum sorozat
- Önálló kiállítások Budapesten, a vidéki városokban és Erdélyben
- Interneten való önálló megjelenés, kapcsolatot teremtve az erdélyi örmény közösségek számára is.
- A nemzetközi örmény szervezeteknél önálló regisztráció és képviselet.
- Önálló kulturális programok, konferenciák rendezése, pl. évente egyházi konferencia.
- Rendszeres utazások szervezése az erdélyi közösségekhez találkozókkal, állandó kapcsolatbővítéssel.
- Önálló székhely és állandó elérhetőség biztosítása információszervezési célokkal.

A következő, azaz 2002-es választási ciklusban az EÖGYKE megállapodást kötött az országos és fővárosi választások előtt az akkori koalíciós partnerével, amely megállapodás meghatározó pontjai a következők: *„Az Erdélyből származó örmények is örmények, a nyelvismeret hiánya nem kizáró ok. A más időben és más módon betelepült örmények teljes jogú örmények, független a nyelvismeretüktől. Az örmény önkormányzatok működésének hivatalos nyelve a magyar.”* Tehát mindenki örmény, aki örménynek vallja magát. Ezt senkinek nincs joga kétségbe vonni.

Ezeket az alapelveket az egyesület betartotta és a jövőben is betartja. Határozottan ellenállunk azoknak, akik ezen alapelveket nem fogadják el és ezzel a magatartásukkal a hazai örménység egységét kívánják megbontani.

Az előttünk álló ciklus jelen pillanatban még több bizonytalanságot tartalmaz együttműködő partnerek vonatkozásában. Az azonban biztos, hogy az EÖGYKE képviselőiből álló önkormányzatok olyan teret harcoltak ki maguknak a választásokon, hogy - racionálisan felhasználva a saját erőforrásaikat -, szép eredményeket képesek elérni (akár önállóan, akár a potenciálisan kapcsolódó partnerekkel). Még soha nem volt ilyen nagyszámú, tiszta EÖGYKE-s önkormányzatunk, még soha nem volt ilyen sok fiatal képviselőnk, mint most.

Az előttünk álló ciklus feladataihoz, célkitűzéseikhez az előző időszakok célkitűzéseiből és megállapodásból kell kiindulni, mert azok továbbra is aktuálisak. Legfeljebb némileg módosítani kell az aktuális feltételeknek megfelelően.

Az EÖGYKE vezetése minimális célkitűzésként a következőket tűzte ki:

1. Egységes szellemi megjelenés: Az Egyesület fontosnak tartja, hogy minden képviselője ugyanazon alapelveket vallja az örmény kulturális identitásörzés megvalósításáról, tehát az EÖGYKE szellemisége irányadó legyen minden kerületi, városi önkormányzatban.

2. Minimális együttműködési közösség kialakulása érdekében a képviselőjelöltek már az indulásnál személyesen nyilatkoztak arról, hogy a megalakuló önkormányzatokban kötelesek támogatni szavazatukkal az alábbiakat:

- Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kulturális és információs havilap támogatása az éves költségvetés (kivéve a pályázatokra kapott pénz) 5 %-a (öt), de legalább évi 50.000 Ft. Maximum két részletben fizetendő.

- Fővárosi Örmény Klub évi 1 rendezvényét a kerület rendezi és finanszírozza.

- A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség (Bp. XI. Orlay u. 6.) működésének, felújításának, múzeum és könyvtár fenntartásának költségeihez az éves költségvetés (kivéve a pályázatokra kapott pénz) 5 %-a (öt), de minimum évi 50.000 Ft hozzájárulás, banki átutalással a Plébánia számlájára.

E három pont teremti meg a magyarörmény közösség megmaradásának folytonosságát. Ez a minimális túlélési stratégia a média, a kultúra és a hitélet területén. Minden további a lehetőségek és képviselőink aktivitásának függvénye.

Az egyes önkormányzataink önállóságát szeretnénk megtartani, ezzel párhuzamosan közöttük nagyobb együttműködést elérni, amelynek következtében tágabb és szervezettebb lehetőségek nyílnak a következő területeken:

A. Kulturális identitásörzés (rendezvények, kiállítások, nyelvoktatás, klub, füzetek, hitélet, stb.) (Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy minden képviselőnek kötelessége megismerni az örmény történelmet, kultúrát, hagyományokat.)

Közös nagy projektek indítása:

- kulturális és információs centrum létrehozása,
- éves konferenciák szervezésének folytatása,
- örmény kulturális napok, filmnapok rendezése, stb.,
- Örmény népi együttes létrehozása, örmény zene és tánc oktatás megszervezése.

B. Érdekképviselet: Az örmény származásúak hazai érdekképviselete az örmény kisebbségi önkormányzatokban és helyi önkormányzatokban, a fővárosi és országos örmény testületben, valamint az állami vezetés kisebbségekkel foglalkozó testületeiben. Törekvés arra, hogy megszűnjön a hosszú évek óta tartó mesterséges megosztottság. Médiumokban (helyi és országos szinten) egységesen megjeleníteni a hazai örménység közös feladatait, visszautasítva a megosztásra irányuló törekvéseket.

C. Kapcsolattartás - a hazai, az erdélyi, az örményországi és a diaszpórákban működő hasonló célú civil és egyházi szervezetekkel, önkormányzatokkal, a kulturális állami vezetéssel.

D. Nyelvoktatás támogatása. Opcionálisan mindenkinek térítésmentesen lehetőséget kívánunk biztosítani az örmény nyelv tanulásához, de ez nem azt jelenti, hogy kötelező tanulni örményül.

E. Erdélyi közösségeink, templomaink szervezett támogatása, állandó kapcsolattartás és együttműködés civil és egyházi szervezetekkel.

F. A Bp. XI. Orlay u. 6. szám alatti Örmény Katolikus templomunk és az örmény múzeumunk közös anyagi hozzájárulással történő renoválása, fenntartása, a múzeum újrarendezése, megnyitása közgyűjteményként a nagyközönség számára.

G. Hazai és nemzetközi projektekbe bekapcsolódás közös pályázatok útján.

H. A közösségi archívum bővítése, képek, családfák, dokumentumok gyűjtése és feldolgozása, digitalizálása.

I. Magyarörmény hírességeinkről tájékoztató anyagok összeállítása, információk gyűjtése és megjelenítése kiállításokon, kiadványokban.

J. Közösségépítés, illetve bővítés a helyi önkormányzatok területén.

K. Fiatалok bevonása a kisebbségi munkába, közösségi életbe.

További néhány szempont, közös alapelv az EÖGYKE önkormányzatok számára: Fontosnak tartjuk, hogy a budapesti kerületek és Szeged város örmény kisebbségi önkormányzatai az eredményeikről, kulturális eseményeikről rendszeresen tájékoztassák a választópolgárokat és a széles közösséget a füzetek hasábjain, a helyi médiában, stb., hiszen így válik ismertté kulturális identitásörzésük, így gyarapodhat közösségünk.

Pénzügyi szemlélet: a képviselők társadalmi munkában végzik a képviselőséget. Ha a képviselő ezen kívül végez további munkát (pl. rendezvény szervezés, rendezés, előadóművészi tevékenység, kiállításra anyaggyűjtés, könyvszerkesztés stb.), annak költségtérítésére igényt tarthatnak és megállapodás szerint megbízási díjat is kaphatnak. A képviselők nyilatkozzanak, milyen munkákat szeretnének vállalni? Ha a helyi önkormányzat úgy dönt, hogy tiszteletdíjat ad képviselőinek, akkor az SZMSZ-ben célszerű rögzíteni azt is, hogy mely esetben jogosult az önkormányzat megvonni a képviselői tiszteletdíjat.

(Az EÖGYKE kampányzáró rendezvényén (2006. szept. 24.)
elhangzott tájékoztató aktualizált, kiegészített szerkesztett változata)

* * *

Szongoth Gábor

Rondó

Vita: Ki tartozik az örmény közösséghez?

2006. szeptember 28-án a Rondó adásában több kisebbségnek volt alkalmuk véleményt nyilvánítani a regisztrációról és a közeli választásokról. A hazai örménységet a médiában magas posztot betöltő Avanesian Alex, az Armenia Népe Kulturális Egyesület vezetője képviselte, aki azonnal leütötte Dzsotján Dávid műsorvezető által feladott magas labdát.

Dzsotján Dávid: Szeptemberi magazinunkat egy rövid választás előtti körképpel kezdjük. Stúdióink vendége *Paulik Antal*, a NEKH főosztályvezetője, aki röviden reagál majd a látottakra. A 2001-es KSH felmérések és az idei július 15-ig regisztrált adatok több helyen is ellentmondóak. Az örmény kisebbség-nél például 2001-ben 836-an vallották, hogy kötődnek a nemzetiségi kulturális értékekhez és hagyományokhoz. Ehhez képest ebben az évben 2365-en regisztráltatták magukat.

Arménia Népe Kulturális Egyesület részéről Avanesian Alex: - Ez irdatlan nagy szám, hiszen az örmények létszáma, még ha a betelepüléseket is vesszük a XX. század elején a török népirtás elől menekülők és Magyarországra betelepülők, illetve átvonultak tekintetében, ez stagnáló létszám volt mindig. Ha megnézzük az egyházi adatokat, a születések számát, a század eleji könyveket, ahol szokás volt, hogy valamely felekezethez tartozók befizették az egyházi adót, akkor mindig megállapítható, hogy a magyarországi örmények létszáma 3-500 fő körül kell mozogjon, ennyi van a listánkon közel száz éve, s ehhez csatlakoznak természetesen a szimpatizánsok.

Tehát Avanesian Alex (A.A) szerint csak 3-500 örmény él Magyarországon, pedig még a nagyon rosszul feltett népszavazási kérdések kapcsán is 836-an vallották azt, hogy kötődnek az örménységhez. Ha tényleg csak ennyi örmény él Magyarországon, A. A miért nem jelentette ki a kisebbségi törvény alkotásakor, hogy az örménység nem nemzetalkotó kisebbség, hisz a törvény minimumként 1000, legalább száz éve Magyarországhoz kötődő örmény származású személyt említ?

De ez még semmi, kiderül, kik is az igazi örmények:

A. A.: - A 2001-es adat, amelyik 600 valahány főről szól, tulajdonképpen ezt is ketté kell bontanunk, hiszen vannak az anyanyelvűek, akik tartoznak igazából a közösséghez, hiszen az anyaországukat is Örményországnak vallják, beszélik anyanyelvüket, ápolják kultúrájukat, és nagyon helyes és nagyon pártolando az a tény, hogy vannak olyan szimpatizánsok is, akik ezt a kultúrát támogatják. Szomorú ez a tény, hogy az újbóli törvénymódosítás kapcsán ennyire felhígult megint az örmény közösség.

Tehát a 836 már csak 600 valahány lett, és annak is csak egy része az igazi, a többi szimpatizáns. Ezek lehetünk mi, az erdélyi örmény családokból származó magyar-örmények, akik Örményországot őshazának, Erdélyt (Szamosújvárt, Gyergyót, Erzsébetvárost, Csíkszépvizet, stb.) pedig anyaországnak tartjuk. Aniből majd 800 éve menekültek el őseink, és Erdélybe 330 éve telepedtek le, onnan apránként kerültek a mai Magyarország területére. Csak azt nem értem, miért tetszeleg A. A minden évben Szamosújvárott a Szent Gergely napi búcsú alkalmából az ottani - örményül nem tudó - "szimpatizánsok"-nál. Vagy ettől még ők örmények, csak aki Magyarországra került, az nem? Mi csak „hígításnak” vagyunk jók az igazi örmények közösségében?

A. A.: - Én azt látom, hogy a törvénynek hibái vannak, változatlanul hibái vannak, nem kötelez senkit semmire sem, szabadon átjárható a nemzetiségek. Én lehetek most örmény, de négy év múlva indulhatok akár román képviselőként, vagy bármilyen nemzetiségi színben. Ez rettenetesen hibás.

Ilyen képviselő tényleg volt, de ezt a hölgyet az ANKE indította örményként, aztán román színekben lett a Rádió Kuratóriumának tagja.

A A.: - ... és az is nagyon hibás, hogy a jelölt állítási papíron ugyan olvasható egy kérdés: - Beszéli-e az anyanyelvét, illetve hová tartozik, de ez tulajdonképpen teljesen mindegy, be is x-elheti, meg nem is, felelősségre nem vonható. A bejegyzett örmény szervezeteknek kell jelölteket állítani, mint ahogy most. Egy kritérium legyen: a nyelv. Aki beszéli anyanyelvét, csak az tudja kultúráját ápolni, az tud oktatni, az tud az anyaországával kapcsolatot teremteni, ő képviselni tudja saját nemzetiségét széles körben az egész világon.

Tehát ismét a nyelv legyen az egyetlen kritérium. Ezzel sikerült A. A.-nek 10 éve szétrombolnia az örmény közösséget, mert így csak kisszámú - talán 2-300 főre tehető - nyelvet beszélő legitim örmény maradna. Ezzel sikerült elérni a NEKH Kuratóriumánál, hogy csak az örmény anyanyelvű pályázatoknak legyen nyerési esélye. Nem mi veszítettük el a nyelvünket, hanem elődeink, már több mint 100 éve, 30 generáció alatt. Akkor Agárdy Gábor és Pongráz Gergely is csak szimpatizáns volt, vagy Ők kivételek? Nekik szabad volt nem tudni örményül? Kétségtelenül nehezebb az örmény kultúrát ápolni örmény nyelvtudás nélkül, de azért lehet. Ez legyen a mi problémánk. Sok-sok példa van rá az utóbbi években... Lehet kiadni három-nyelvű naptárt a Genocídium évfordulójára, támogatni Pilinszky verseinek örmény fordítását, örmény zene rádió felvételét, lehet vinni 150 örmény tematikájú könyvet Örményországi könyvtárakba, kiállításokat rendezni örményországi fotókból és kódexekből. Ha készítünk egy könyvet a szamosújvári örmény temetőről, az milyen kultúra ápolásának számít? Miközben a szerzők egyike sem beszél már örményül? Ha támogatunk fiatal armenológust kutatásaiban és örmény nyelviskolát indítunk, az minek számít? Ilyenkor melyik kultúrát támogatjuk?

A. A.: - Egy nagyon egyszerű példa, nagyon furcsa lenne, ha a határon túli magyar szervezetek képviselői nem beszélnének magyarul, hanem tolmácson keresztül tárgyalnának a magyar kormánnyal. Ugye ez elképzelhetetlen?

Igen ez elképzelhetetlen, de már fogadott a magyar kormány nagy örömmel néhány másod, harmadgenerációs „amerikás” magyar tudóst, művészt, politikust, sportolót vagy üzletembert, akik egy szót sem tudtak magyarul. Pedig Ők még nem harmincadik generációs magyarok. Képzeljük, milyen örömmel fogadják majd „Őket”, ha 700 év múlva is magyar származásúnak vallják magukat. Bár lehet, hogy A. A. valamelyik utóda majd számon kéri rajtuk a magyar nyelvtudást.

Ha valaki elolvassa a többi kisebbségi vezető nyilatkozatát (www.mtv.hu/rondo), mindegyikük védi saját kisebbségét, míg A. A. kifelé lejárhatja és befelé megosztja azt. Az erdélyi örményeknek még a létét is megkérdőjelezi, képzeljük el, hogyan lehet így együttműködni a következő Országos Önkormányzatban...

(A szerző az Országos Örmény Önkormányzat elnökhelyettese)

* * *

Az 1956-os forradalomra emlékezünk

Mindent a Hazáért!

Pongráz Gergely emlékiratai nyomán 1956-ról

2. rész

Október 24.

„Kíváncsian kérdeztem az egyik embertől, hogy mi történt? — Hát nem hallotta, hogy mi van Budapesten? - kérdezte szinte sűgva az ember. - A rádió minden öt percben a himnuszt játssza, kijárási tilalmat rendeltek el, és kihirdették a statáriumot. Lehet hallani a rádióból a gépfegyverek ropogását, és ez azt jelenti, hogy valami nagy baj van a fővárosban. Lőnek!...

Bekapcsoltam a rádiót. A himnusz utolsó akkordjait hallottam és mindjárt utána a következő bemonadást: *'Ellenforradalmi, reakciós elemek fegyveres támadást intéztek középületeink ellen, és megtámadták karhatalmi alakulatainkat. A rend helyreállítása érdekében további intézkedésig tilos minden gyülekezés, csoportosulás, felvonulás. A karhatalmi szervezetek utasítást kaptak arra, hogy a rendelet megszegőivel szemben a törvény teljes szigorával lépjenek fel. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa.'* (A rádióadások tükrében, 19,7)

A háttérben egy-egy rövidebb géppisztoly sorozatot is lehetett hallani. Tehát igaz! Budapesten harcok vannak. Jól ismerve bátyáimat és öcséimet, tudtam, hogy ők is benne vannak, és úgy éreztem, hogy most mellettük a helyem. Azt is tudtam, hogy hiába kérek engedélyt arra, hogy Budapestre menjek, mert azt

úgysem kapom meg. Tehát nem szóltam senkinek, hanem felkapaszkodtam az első pótkocsira, amely cukorrépat szállított a selypi cukorgyárba...

A vonaton, amelyen a megszokottnál sokkal többen voltak, újabb híreket hallottam: az orosz tankok bevonultak Budapestre, és a főváros utcáin csaták folynak. Este az ávósok kezdték a rádiónál, amikor belélték a tüntető tömegbe, rengeteg sebesültet és halottat hagyva az utca kövezetén. A munkások és diákok azonban órák alatt szereztek fegyvereket, és visszalóttek. Most már egész Budapest területén folyik a harc, az ÁVO és az oroszok ellen. Mindenki azt kiabálja, hogy ruszlik haza és vesszen az ÁVO. Nagy Imrét akarják miniszterelnöknek. Ez azt jelenti, hogy Budapesten kitört a forradalom.

Hallottam a tegnapi tüntetésről is. Kétszázezer ember a parlament előtt, ahol *Nagy Imre* beszélt a tömegeknek. A Bem szobornál *Sinkovits Imre* színművész elszavalta a Nemzeti dal-t, és bicskával kivágták az orosz címert a nemzeti zászlókból. Ledöntötték a Sztálin-szobrot a Hősök terén, az egyetemisták 16 pontba foglalták össze követeléseiket. Ma reggelre pedig az egész főváros hangos volt a fegyverek ropogásától...

Éjfél körül lehetett, amikor megérkeztem Ernő bátyám lakására, amely a pesterzsébeti HÉV állomás közelében volt. Az útnak több szakaszát lapos-kúszásban kellett hogy megtegyem, mert körülöttem mindenfelé golyók röpködtek. Ilyenkor az ember úgy lapul a földhöz, mint az a palacsinta, amelyik leragad a serpenyőhöz. Ha eddig nem is tudtam volna imádkozni, ez az út megtanított rá.

Kopogtatásomra sógornőm, Magdi nyitott ajtót. Azzal fogadott: 'Na végre megjöttél!...Magdi beszélt, és elmondta, hogy Ernő a parlamentben volt Nagy Imre mellett, és figyelmeztette őt, hogy amennyiben az ÁVO a fegyverét használja a Rádiónál, vérfürdő lesz. Elmondta, hogy Ödön és Bandi fegyvereket szereztek a Lámpagyárból, és 23-án éjfélkor már sok-sok ezer fegyver volt a felkelők kezében. Azt mondták, hogy a Corvin közbe mennek, és még az éjszaka folyamán visszajönnek érted. Elmondta még, hogy Andris volt az egyike azon gyerekeknek, akik felmásztak a Sztálin-szoborra, és a drótkötelet a nyakába tették. Úgy lerántották a talapzatról, hogy csak a csizmája maradt ott. (A későbbiek során a Hősök terét Csizma térnek hívták.)

Annyira belemelegedtünk a beszélgetésbe, hogy észre sem vettük az idő múlását. Hajnali 2 óra körül lehetett, amikor kopogtak az ajtón. Magdi megismerte Ödön kopogását. Ödön és Bandi együtt jöttek. Ernőt is felébresztettük, és így négyen vettük körül az asztalt. Tátott szájjal hallgattam, míg bátyáim beszéltek.⁶

Október 25.

„...Mindenkit valamilyen külső ismertetőjel szerint hívtunk, és akkor hamar mentek a keresztelések. *Beszékártos, Szemüveges, Micisapkás, Kalapos, Kiskatona, Csonkakezű, Hosszú,* és így sorba olyan neveket adtunk egymásnak, amelyek legjobban ráillettek viselőjére. Egy-egy név rajta is maradt az illetőn, és soha senkinek nem jutott eszébe, hogy tiltakozzon új neve ellen. Engem „*Bajusznak*” hívtak, és ez a név rajtam is ragadt végig. A gyerekek közül ketten voltak ipari tanulók, a többi gimnazista vagy hallgató volt. A Kiliánból megszökött munkaszolgálatos katonáknak most volt először fegyver a kezükben. Ebben a csoportban többen voltak olyanok, akik már 24-én reggel jöttek erre a környékre, amikor a páncélautót megsemmisítették. Ők már áttestek a tűzkeresztségen. Lelkesen, hangos szóval mesélték el ők is az előző napi támadások visszaverését. Az ablakon kinézve láttam a kiégett páncélautót és jobbra, egy kicsit feljebb a Körúton a kiégett tankot. Halottakat azonban nem láttam sehol, mire a srácok megmagyarázták, hogy az éjszaka folyamán vöröskeresztes orosz teherautók jöttek és összeszedték a halottjaikat. Senki sem bántotta őket.

A környéken uralkodó csendet most egy messziről jövő kiáltás verte fel, amelyet átvéve, négyszer-öttször ismételve, mind közelebről és közelebről hallottunk: „Egy tank és két teherautó a Borárosról! A Beszkártos ment az ablakhoz és ő is kiáltotta: - Egy tank és két teherautó a Borárosról! Vagy háromszor még megismételték. Csöre töltöttünk, és mindenki helyet keresett magának az ablak előtt. Vártunk. Ödön rontott be a szobába, és mondta, hogy a Kiliánban ávósok vannak, az Üllői úti részt foglalták el. Oda is küldött egy felkelőcsoportot, akinek csak a fele jött vissza. A többiek fogságba estek. Most azonban ezt a támadást kell visszavernünk, majd utána megyünk a bajtársainkért a Kiliánba.

- Öcsém - szólt nekem, vártad, hogy átess a tűzkeresztségen. Hát most itt az alkalom. - Vigyázzatok, húzódjatok le, ne adjatok célpontot a ruszliknak! Éreztem a szívemet, ahogy a torkomban dobogott. Az a szó, hogy félelem, nem fejezi ki azt, amit éreztem. Azt hiszem, hogy nincs is megfelelő kifejezés a szótárban. Az oroszok azonban jöttek, és a Ferenc körúton már lőtték is őket. A tank, amelyik elöl jött, minden

irányból lőtt 76-os lövegével, és két gépfegyverével pászta az ablakokat. Most már mi is lőhettünk, mert elérték a kereszteződést. Láttam a tank ágyújának a csövet pontosan felénk fordulni. Felordítottam: „Feküdj!” A lövedék a felettünk lévő emeletet érte, csak vakolat esett ránk a plafonról. Visszamentünk az ablakhoz, amikor láttuk, hogy orosz katonák szökösnek fától fáig és kaputól kapuig. Ruzski gyalogság! Az egyik kapualjban megláttam egy orosz fejet, ahogy az utat nézte. Céloztam, és meghúztam a Mauser puskám ravaszát. Láttam, hogy az orosz katona kiesett a járdára. Borzasztó érzés vett erőt rajtam, de ez már nem félelem volt. A félelem elmúlt, ahogy a harc megkezdődött. Az a tudat, hogy én egy embernek oltottam ki az életét, olyan érzést keltett bennem, amit a halálos ellenségemnek sem kívánok. Sírtam és visszahúzódtam a fal mellé. Nem sokáig lehettem ott, mert a srácok elkezdtek kiabálni: - *Bajusz, ne sírj most! Jönnék a ruszki! Majd ha visszavertük a támadást, lesz időd sírni. Gyere, adj nekik! Ők támadnak, mi csak védekezünk. Ha nem ők támadnának, nem folyna a vér. Nekünk azonban tartani kell a Corvint!...* Csend lett a környéken. Csak az Üllői útról hallatszottak néha lövések és rövidebb-hosszabb géppisztoly-sorozatok. Azt viszont, ami a Körúton volt, nyugodtan lehet halálos csendnek nevezni. Orosz halottak heverték mindenhol. Sajnáltam őket, de a bajtársak szavai jutottak eszembe: 'Ők támadnak, mi csak védekezünk. Ha ők nem támadnának, nem folyna a vér.'

Gerő Ernőék hívták be az oroszokat, hogy néhány gazembernek az uralmát biztosítsák, ha kell, a nemzet lemészárlása árán. Hát ha az oroszok belementek ebbe a játékba, és most ők húzzák a rövidebbet, az nem a mi bűnünk. Ez a mi hazánk, és ezt nekünk kötelességünk megvédenünk. Édesanyám egyik szerzeményének a refrénje jutott eszembe, Reményik Sándor versét zenésítette meg: *„Meghalunk, de előbb megfizetünk érte!” Úgy is van! Most nem a mi életünk a fontos, hanem a magyar nemzet szabadsága...*"⁷

A segélyhelyen mindig voltak fegyvertelen felkelők, kik várták a sebesülteket, s ha Doki vagy Pufi egyszer valakire azt mondta, hogy a kórházba megy, annak a fegyverét máris vitték. A gyerek puskája is eltűnt, és az, akinek a combjából néhány perccel ezelőtt érzéstelenítő és jajszó nélkül kivették a repeszt, most elkezdett sírni. Nem a sebesülése és a fájdalom, hanem a puskája eltűnése csalt ki könnyeket a szeméből."⁸

Október 26.

A Corvin köz, Üllői út, Körút térségben 26-án történnek a legnagyobb harcok. A szovjet támadások hajnalban kezdődtek, és többszöri újratámadással szinte egész nap folytatódtak. A corvinisták győzelmével ért véget a nap: „Korán reggel megindultak a támadások, melyek fogadására úgy-ahogy voltunk csak felkészülve. A srácok a Körúton végig jól el voltak látva fegyverrel, lőszerrel, benzinesüvegekkel, és mindenki a helyén várt. Alig világosodott ki, amikor kiáltásokat hallottunk a Körút felől: „Négy tank a Borárosról!” Felszaladtam a József körút 82-be, a második emeletre, ahol helyet szorítottak nekem is az egyik ablaknál. Valamennyien féltünk. Gondoltuk, hogy a mai nap kemény harcokat hoz, és arra gondoltunk, hogy estére talán mi is csak egy statisztikai adat leszünk a halottak, vagy legjobb esetben a sebesültek listáján. A tankok nagyon lassan jöttek. Sokszor megálltak, pedig nagyon vártuk, hogy legyünk már túl ezen a támadáson. Ezek a percek voltak a leghátborzongatóbbak. A várt támadások előtti idő, mintha megállt volna, a végtelenbe nyúlott. Hiába voltunk felkészülve a halálra, ezekben a lassú percekben mindenkin halálfélelem lett úrrá. Amikor benne voltunk a harcokban, már nem volt időnk félni. Olyankor a harc kötötte le teljes figyelmünket, és így a félelem is elpárolgott. Csak a harcra, az orosz tank megsemmisítésére gondoltunk."⁹

„Alig múltatott 11 óra, amikor a fegyverek elhallgattak, és másodszor hangzott fel a Körúton a diadalordítás. A mai nap második támadásának visszaverése azonban még eredményesebb volt, mint az első. Három a háromból! Később tudtam meg, hogy az Üllői úton is van egy megsemmisített tank. Az is teljes tűzerejét kihasználva jött, és a Tűzoltó utcánál kapott néhány benzinesüveget. Még a kereszteződés előtt megsemmisült. Sajnos mi is súlyos veszteségeket szenvedtünk ettől a tanktól...

Egyre több fiatal kapcsolódott a fegyveres harcokba, különösen a Corvin közben: „Hiába zavartuk haza a fiatal 12-13 éves gyerekeket, nem mentek el. Létszámuk óráról órára nőtt. Sokukat csak a kíváncsiság hozta oda, amikor meghallották a harcok eredményét a Corvin mozi körül. Nagyon sok kíváncsiból lett aztán hős. A Corvin köz híre bejárta Budapestet, és a srácok egyre jöttek. Érdekes jelenség, hogy a bátorság éppen annyira ragadós, mint a félelem. A kíváncsiskodóknak csak néhány percet kellett beszélni egy corvinistával, és látni a harcok eredményét ahhoz, hogy ő is keressen egy fegyvert magának. Corvinista lett belőle, és éppen úgy megállta a helyét, mint az „öregek”. Ha egyszer valaki átesett a tűzkeresztségen, azt már elzavarni sem lehetett onnan. Célunk pedig köztudomású volt. A magyar nemzet szabadsága!

Azoknak a srácoknak, akik ezekben a napokban fegyvert fogtak, a hazaszeretetet nem csak üres szólam volt, hanem azt szívük mélyén érezték. A hazáért és a szabadságért készek voltak életüket is feláldozni. Sokan meg is tették, áldott legyen emléküik." ¹⁰

Jegyzetek: 6. Pongrátz Gergely: Corvin köz - 1956,45-48 p. A szerző kiadása 1982-2004.,
7. Ua. 53-56 p.,
8. Ua. 61. p.,
9.Ua.65.p.,
10.Ua.69.p.

Szerkesztette és összeállította: Frigyesy Ágnes

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

5. rész

Segíts magadon, az Isten is megsegít! Bizony ez így van. Eszembe jutott, hogy 2000-ben a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar Történettudományi Tanszéke pályázati felhívására *Kerekesek, Kovácsok és sokan mások* címmel család- és helytörténeti dolgozatot állítottam össze, s akkor nagy segítségemre volt az akkor 73 éves nyugalmazott tanítónő *Csornai Erzsébet - Breuer Böske*. Nagy öröömre szolgál, hogy most is jelentkezett, s ezúttal új adatokkal is szolgált.

„Kellemes meglepetést okozott a Füzetek szeptemberi száma. Örömmel olvastam, és felolvastam barátnőimnek templomunk történetét. Türelmetlenül várjuk a folytatást! A családkról szóló beszámoló abc-s sorrendben fog történni? Ha igen, úgy egy kevés tájékoztatással én is szolgálhatok. (...)A forrás az 1941-es kiadású Magyar Városok című könyv, VI. részében olvasható. Személyi adattár.

Édesapámról a következőket írja a könyv: *Breuer Gyula* nemes, sóelosztó, Magyarlápos. Született Hadadon, 1897-ben Gölnicbányai eredetű családból. Édesapja József, kereskedő, nagyapja Pál (akit a mongráfia tévesen Zsigmondnak ír) gyógyszerész volt Magyarláposon, hitvese *Voith Mária*, akivel hét gyermeküket példásan nevelték. Breuer Gyula középiskoláját Zilahon végezte, azután kereskedelmi pályára lépett. 1940 óta mint sóelosztó működik. A róm. kat. Egyházközség képv. Test. tagja. 1915-ben hadba vult a 23. vadász-zászlóaljhoz, az orosz és olasz frontokon harcolt, ahol megsebesült és mint 33%-os hadirokkant szerelt le. Tizedes volt. Neje Duna Erzsébet. Gyermekei: Sándor és Erzsébet (vagyis én). (...)Megtiszteltetés, hogy a mi kis városunkról, s azok örmény gyökerű családjairól a Füzetekben is szó esett. Pécselt letelepedett unokabátyámnak *Dr. Breuer Pálnak* is írtam ezzel kapcsolatban.

Szerény szolgálataimat felajánlva maradok kívánva jó erőt, egészséget úgy Julikának, mint a szerkesztőség minden tagjának, hogy még sokáig olvashassuk az E.Ö.Gy. havi Füzeteit. Sok szeretettel öleli Erzsébet."

A Breuer, illetve a Voith családra még többször visszatérünk, most azonban két képet közlünk. Voith Mária gyászjelentését, aki az utolsó terhességét meg akarta szüntetni, és belehalt.

Az alábbi kép az Alsókosályi (Szolnok-Doboka megye) hídórség öregbakáinak csoportképe, ahol Breuer Gyula a parancsnok látható négy bajtársával. A kép 1944-ben készült.

Magyarláposon vagyunk 1940-ben

Ezt a lapot édesanyám, *Kovács Mártonné*, szül. *Kerekes Julianna* 1940 augusztus 10-én írta. A címzett anyai barátnője, a gyermektelen özvegy, Mamus, aki bennünket 1945-ben, mikor a kommunisták orosz segédlettel édesapámat elhurcolták, a „dolgozóházba” zárták, és minket kilakoltattak a Dermata telepi szolgálati lakásból (Kolozsvár) - magához vett, saját otthonába. Valószínű, hogy míg nála laktunk, édesanyám visszavette a veszélyes szövegűnek tartott üdvözlőlapot, kicsit változtatott, törölt, kaparászott rajta, hogy egy esetleges ismétlődő házkutatás alkalmával ne hogy bajt hozzon reánk. Megsemmisíteni nem volt lelke, legalább e képen akarta, továbbra is szeretett temploma mellett látni az Országzászlót. Álljon itt a kiegészített szöveg: „*A jó Isten kegyelméből az ismét magyarrá lett szülőfalucskámból boldogan köszöntöm a mindig anyai (?) jó Kálvinista Zugh nénit. Kézcsók és csók Julika és Árpád. Sok szívélyes (?) szeretettel Etus és Juliska.*” A vidám hangulatú üdvözlés nem is sejteti, hogy négy hónappal előbb temették el nagymamámat. A nyugalmazott tanító néni segítségével idézzük meg a közelmúltat.

Ezt a képet a római katolikus templom uralja. Az örmény magyarok, *Novákok, Gajzágók, Voithok, Patrúbánok* és mások hathatós anyagi és erkölcsi támogatásával, közreműködésével épült. Mögötte volt az 1868-ban felállított járásbíróház, melyet 1885-ben telekkönyvi osztállyal bővítettek ki. Majd a levéltár is ott kapott helyet, és néhány szolgálati lakás a befelé elnyúló telken. Ma kisegítő iskola működik benne.

A sarkon van a Tulics-ház (örménymagyarok). *Tulics György* kereskedő hat gyermekkel hagyta özvegyen feleségét, Irma nénit, aki a legkisebbet, Nusikát még szoptatta, mikor a férjét eltemette. Irma néni vezette aztán az üzletet, és szépen felnevelte a gyermekeket. Jóska gyógyszerész lett, Laci asztalos, Irénkével nem tudom, mi lett, Feri kereskedő maradt, az ő leszármazottja, Ferike, itt él Láposon, autószerelő, de román felesége van - Gyurka taxator volt Fülöp Dani mellett a buszon, Nusika pedig *ifj. Dragomán Gusztikához* ment feleségül. Id. Dragomán közjegyző volt, telekkönyvvezető. A Borkúti út másik sarkán a *Tulics Pista* bácsi péksége volt, azelőtt sörgyár és nagykereskedés. Felesége *Uray Ilonka* is örmény asszony volt. Ott is hat gyermek született. Mellette *ifj. Dragomán Gusztikának* volt a vendéglője, szép bálteremmel, moziteremmel. Az uradalmi intéző a Macskamezei utca elején lakott (a képtől balra nyíló utca) *Breuer Ödön*, valamikor sokat mulatott abban a házban, s nagy pocakját simogatva mondogatta: ez a csirke-temető! Meghagyta, hogy halála után barátja, *Farkas Jóska*, Ödön napkor locsoljon a sírjára egy-egy liter bort. A templom mögötti házsor egy része, és a saroképület is áll még. A többiből már semmi sincs így.

A kép bal sarkában a római katolikus templom, kerítése, majd mögötte a görög katolikus templom látható, amelyet az ortodoxok elvettek, és nem is adják vissza. Annak idején ortodox istentiszteletet az iskola legkisebb termében, a földszinten tartottak. Kis harangláb állt mellette.

Látható még a *Voith*-féle kúria és gyógyszerház, *Rosenfeld Ármin* vegyeskereskedő nagykereskedése, az emeleten pedig zsidó szabóság volt. Utána a református parókia, majd a kántortanítói lakás következik. (Egyik sem áll már.) A református templomtól jobbra lévő kissé kiugró épületben volt a *Bozga*-féle italkimérés, majd a sort *Breuer Gyula* vegyeskereskedése zárja.

(Adatközlő: *Csornai Erzsébet, Breuer Böske;*
73 éves nyugdíjazott tanítónő)
Folytatjuk

* * *

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

„Hol vagyon Amsterdamhoz képest Arménia? - tette föl a kérdést Misztótfalusi a Mentségében. Az Ararát körül elterülő ezer méter magas fennsík, a legenda szerinti Paradicsomkertben. Maga az örmény nép eddigi tudomásunk szerint 1200 táján Kr. e. vándorolt be Délkelet-Európából mai lakóterületére. A mindmáig részekre szakított Örményország több mint 3000 éves történelme során a kelet-nyugat irányában vezető fontos karavánutak mentén, kedvező fekvése és szépsége miatt az egymást felváltó és állandóan terjeszkedő nagyhatalmak útjába került.

Az egymást váltó perzsa, macedóniai-görög, szíriai, római, kelet-római, mongol, török és orosz uralom alá került, de soha nem adta fel kultúráját. Nyelvük az indogermán nyelvcsalád tagja, melytől azonban hangeltolódások miatt nagyon eltávolodott. Történelmük során mindig csak rövidebb időre tudták kivívni függetlenségüket, kettészakítva hol a keleti rész, hol a nyugati volt szabad, de a kettő együtt alig. A kereszténység már a negyedik század elején *Szent Grigor* térítő munkássága következtében gyorsan terjedt közöttük. A legenda szerint már *Taddeusz* apostol is eljutott hozzájuk. Tény, hogy a kereszténység, a kaukázusi népek között elsőnek, már a negyedik században államvallás lett, mely a 451-es kalcedóniai zsinat után az eretneknek tekintett monofizita irányzathoz tartozott, mint a kopt, a szíriai és etiópiai egyház. A kereszténység megszilárdulásával egyidőben *Meszrop* püspök megalkotta az önálló örmény írás ábécéjét, alapul véve a görög írást, kiegészítve szíriai és iráni elemekkel. A korábbi részfordítások felhasználásával, a görög septuaginta alapján 436-ban lefordította a Bibliát örmény nyelvre, mellyel megteremtette a modern örmény irodalmi nyelv alapjait. Ugyanakkor e században megindult az őskeresztény irodalom lefordítása is, melyek közül sok eredeti elveszett és csak örmény fordításban maradt ránk. Az örmény írásnak és a Bibliának köszönhető, hogy a következő nehéz másfélezer év alatt a váltakozó elnyomatások ellenére sikerült az örményeknek megtartaniuk anyanyelvüket, sajátos írásukat és nemzeti jellegüket, míg a koptok és szírek a perzsa uralom alatt nyelvüket is elvesztették. Bizánc és Róma ellenére az örmény egyház megtartotta önállóságát.

Az ezredforduló rövid aranykora után a török és a Bizánci Császárság egymással versengve igyekezett hatalmát kiterjeszteni az örmény területekre. 1064-ben a törökök elfoglalták az ősi várost, Anit, a bizánciak pedig keleten legyilkolták a Bagratuni dinasztia utolsó tagját, s ezzel megkezdődött az örmény nép ezeréves tragédiája. Megindult az első nagy menekülési áradat Nyugat felé. A század második felében Kisázsia délkeleti részén, Kilikiában sikerült egy örmény hercegséget létrehozni, s mikor a XIII. században a tatár pusztítások elől Kelet-Örményország lakóinak nagy része menekülni kényszerült, egy csoportjuk az ekkor még fennálló Kilikiai hercegségben telepedett le, másrésztük azonban továbbvándorolt Európa felé. Így keletkeztek az örmény telepek Konstantinápolyban, a Balkánon (ahova 591-ben már Mauritius császár is telepített örményeket), Dél-Oroszországban és a kereskedelmi kolóniák Genuában, Velencében, a Fekete tenger partján, a Krím-félszigeten. Ezekon kívül kisebb diaszpóra telepek Dél-Franciaországban, Olaszország különböző részein. *Schütz Ödön* a XIII. századi oklevelekből kiderítette, hogy Esztergomban már akkor éltek örmények, akik jól ismerve a tatárok kegyetlenségét, a magyarokkal együtt részt is vettek az ellenük való harcban. Mi sem jellemzőbb az örmények szívósságára és kereskedelmi érzékére, mint a perzsi gazdag kereskedelmi központ, Új-Dzsulfa története. 1603-ban Abbas perzsa sah Örményország nagy részét elpusztította és Dzsulfa város lakóit Isfahán mellé telepítette. Ismerve az örmények kiváló kereskedelmi érzékét, Isfahánt az ő segítségükkel akarta kereskedelmi központtá tenni. A város szélén letelepített örményeknek adómentességet adott, önkormányzatot és szabad vallásgyakorlatot engedélyezett. Noha az erőszakos deportáció következtében az áttelepítettek 80 százaléka elpusztult, a település Új-Dzsulfa néven három-négy évtized alatt Perzsia egyik legjelentősebb örmény kereskedelmi és kulturális központjává fejlődött, kolostorokkal, iskolákkal, kórházzal, fürdővel, ipari üzemekkel, templommal és püspöki székhellyel. Az 1640-es években innen indultak Kelet felé örmény telepes kolóniák alapítására, el is jutottak Indiáig (Benares, Behár, Calcutta), sőt Kínáig is. Kínától Marseillesig minden nagyobb településen templomot építettek, papot, püspököt tartottak, nyomdákat alapítottak. Mindez elképzelhetetlen lenne a diaszpórában élő gazdag polgárok támogatása nélkül, akik kulturális célokra, sőt még az egyház által támogatott szegény örmények számára szánt adományaikkal sem szűkölködtek.

A híres, de eredménytelen firenzei zsinaton 1439-ben az örmény egyház is csatlakozott az unióhoz, de sem a konstantinápolyi püspökök, sem a többi keleti egyház - köztük az örmény is - nem tartották magukat az egyezményhez. A fenyegető török nyomás alatt az egyezmény nem is lehetett eredményes. De az alsó papság és a nép sem lelkesedett érte, nem bízott az örökké csak hitegető „latinok”-ban.

A zsinatot követően Konstantinápolyban egymást váltották a Rómához húzó és a vele ellenséges patriarchák, akik végül is felülkerekedtek.

Az örmény egyház csak egyetlen mise-szertartást ismer, mely még az ősi kappadókiai Caesariából származik és görög eredetű, de bizonyos szíriai és latin elemek is felfedezhetők benne. A latin egyháztól vették át a Magnificatot, a kereszttetés nyugati formáját, viszont a misebornak vízzel keverését elvetették.

1742-ben a kilikiai patriarcha csatlakozott a római egyházhoz, s ha a többség nem is egyesült, a kapcsolat sohasem szakadt meg teljesen s nem öltött nyílt ellenséges formát, mert az örmény egyház létét nem annyira a római egyház befolyása veszélyeztette, hanem a perzsa, meg mohamedán elnyomás és később az orosz ortodoxia terjeszkedése.

Az egyesült örmény egyháznak az első világháborúig a két-három milliónyi örményből csak 100.000 tagja volt, az is leginkább a nyugati diaszpórában Kisázsiaiban, Görögországban, Itáliában, Franciaországban, Magyarországon és Lengyelországban. Protestáns misszionáriusok is megpróbálkoztak térítésükkel, de csekély sikerrel, csupán Angliában és Amerikában akad kevés hívőjük. Ennek oka nyilván az örmény egyház nemzeti jellegéhez, színes keleti szertartásához és a szentek tiszteletéhez való ragaszkodás, melyet a racionálisabb protestáns egyházak semmivel sem tudtak helyettesíteni, amely az örmény tradícióknak megfelelt volna.

Az örmény kultúra terjesztői és ápolói kezdettől fogva papok voltak, míg a szomszédos grúzoknál lovagi jellegű volt a kultúrélet, s az első grúz nyomda felállításán is két királyuk szorgoskodott. Az első örmény nyomdákat a papok alapították az örmény kereskedők támogatásával és közreműködésével a Földközi-tenger nyugati medencéjében a XVI. és XVII. században.

Az örmény egyház főpapjai, a katolikusok papokat, apátokat, sőt püspököket is küldtek Nyugatra a könyvnyomtatás elsajátítására. Az örmény kereskedők pedig nemcsak támogatták a papi kezdeményezéseket, hanem közreműködtek a könyveknek Szmirnába, a mai Izmirbe való szállításában is. Az első örmény könyvet 1510-ben nyomtatta Velencében a magát keresztnevén csak *Hakobnak* nevező nyomdász.

Valamilyen oknál fogva, talán a katolikus cenzúra elől bújva, még a nyomtatás helyét sem tüntette fel. Őt könyvet nyomtatott a kikötővárosban, köztük egy vallásos verseskötetet és a kilikiai katolikosz egy művét. Utána még három pap-nyomdász telepedett le Velencében (1565-ben, 1585-ben és 1642-ben), mert az erősödő török nyomás miatt 1569-ben be kellett zárni a konstantinápolyi nyomdát. Velencében is csak korlátozott tevékenységet fejthettek ki a római egyház szigorú cenzúrája miatt. Nem sokkal a velencei kezdeményezés után hamarosan nyomtattak Paviában is örmény könyvet. De a nagy fellendülés csak a XVII. században következett be. Ekkor egymás után alakultak az örmény nyomdák Lembergben, Rómában (a Propaganda Fide keretében 1623-ban), Milánóban és Párizsban, sőt még Perzsia nagy örmény településében Új Dzsulfában is. A súlypont egyelőre továbbra is a Földközi tenger nyugati medencéjében maradt.

A Toszkán nagyhercegség kikötőjében, Livornóban is korán kialakult egy népes örmény kereskedő kolónia. 1642-ben, a fiatal III. Cosimo nagyherceg trónralépésének évében, mikor még a felvilágosult, liberális Ferdinando kardinális vitte a kormányzás ügyeit, alapította **Hovhannesz Djuhajezi** teológus az első livornói nyomdát. Livornói tartózkodásának talán legfontosabb eredménye az volt, hogy sikerült betűket és díszeket készíttetnie az Új Dzsulfában felállítandó nyomdához.

Mielőtt rátérnénk a Misztótfalusi-kutatás szempontjából oly fontos amszterdami örmény nyomda szerepére, vessünk egy rövid pillantást az örmény nyomdabetűkre és történetükre is. Az első betűmetszőjük kézírásos minta alapján metszette ki a nyomdabetűket: verzálisokat (jerkathagir) és kisbetűket (bolorgir, kerek, vagy Meszrop). Ezekhez járult később még a kurzív notrgir.

A velencei mester neve, aki - Misztótfalusi szavával élve - elsőnek törte meg a jeget, mindmáig ismeretlen. Az Amszterdam előtt készített betűkről sem az örmény, sem a nyugati kutatók nincsenek a legjobb véleménnyel. *Schütz Ödön* össze is gyűjtött közülük néhányat. **Handesz Amszorja** például 1888-ban úgy vélte, hogy az 1567-ben nyomtatott „*Tagharan énekeskönyv nyomdai kivitelezése igen primitív, a betűk ormótlanak és egyenetlenek*”. C. F. Neumann azt mondja egy Milánóban nyomtatott könyvről, hogy „*durva és félresikerült betűkkel nyomtatták*”. De nem volt jobb véleménye a Propaganda Fide kiadványairól sem, mert szerinte ezek is „*silányak és durvák*”. **Fr. Macler** pedig mintegy összegezve kijelentette: az örmény ösnyomtatványok „*közepes benyomást keltenek, és csupán az 1664-es Biblia az első örmény kiadvány, mely világos, tiszta és igazán művészi*” (Voszgán amszterdami Bibliája)

Az első betűk készítésének nehézségei érthetőek, hiszen nem lehet könnyű kiváló mestert találni, aki vállalkozik egy ismeretlen keleti nyelv betűinek kézírás után való kimetszésére. **Kevorkián** a nyomtatott örmény könyvekről nemrég megjelent tanulmányában a XVII. századból megemlíti még Jacques Sanlecques francia betűmetsző nevét is, aki a párizsi poliglotta Biblia nyomtatásához metszett betűket.

Folytatjuk

*(A szerző Misztótfalusiról írt kéziratát közlés céljából átadta
Bálintné Kovács Júliának, mely
2001-ben megjelent a Balassa Kiadónál)*

* * *

Kalmár László

Ki volt Czárán Gyula?

A mai Magyarország természetjáró társadalmában - annak ellenére, hogy a Magyar Természetbarát Szövetség a technikai munkákért adható kitüntetését 1989-ben Czárán Gyuláról nevezte el - csak kevesen tudják a fenti kérdésre a választ. E név legtöbbszörnek ismeretlenül cseng a fülében. Pedig kortársai „Oncásza hercege”, majd „Galbena fejedelme”, az őt követő generáció a „bihari turistaság apostola” névvel illette.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület tiszteletbeli tagja, a Királyi Magyar Természettudományi Társulat és a Magyarhoni Földrajzi Társulat rendes tagja volt. Személye és tevékenysége mégis méltatlanul szinte feledésbe került. Ha ez az ember nem a múltszázadvég Magyarországon, de legalább is nem a magyar vidéken élt és alkotott volna, hanem valahol a Magas Tátrában, vagy a főváros környékén - nem is beszélve arról, hogyha az Alpok országaiban -, akkor ma menedékház, szobor vagy dombormű hirdetné a nevét és egész biztosan számunkra is ismertebb lenne.

*Déchy Mór*hoz hasonlóan mai magyar birtokos nemességet nyert örménycsalád sarja. Mária Terézia idején kerülnek Gyergyóból Arad környékére és Seprősön vásároltak birtokot. Ő is itt született - 150 évvel ezelőtt - 1847. augusztus 23-án. Gimnáziumi tanulmányait Aradon, majd Pozsonyban végezte. Habár

a műszaki tudományok felé vonzódott, apja óhajára, a kor szellemének megfelelően jogot tanult, 1865-67-ben Pesten, majd Bécsben. Az első szigorlatot 1871-ben kitüntetéssel végezte. További jogi tanulmányait súlyos betegsége (hólyagos himlő és az azt követő tüdőgyulladás) - ekkor még az antibiotikumok ismeretlenek - miatt abba kellett hagynia. Folytatására már nem volt alkalmja, mert apja hazahívta Seprősrre, hogy segítsen a gazdálkodásban. Amihez nem volt semmi kedve. „*Íme ennyire jutottam!... Eddig a büntető paragrafusok között turkáltam, most a földdel fogom ezt tenni*” panaszkolta barátainak elkeseredve.

Vigasztalásul sokat utazott. Járt Ausztriában (Bécsen kívül: Innsbruck, Gastein, Linz, Semmering, Zell am See), Franciaországban (Párizs, Francia-Alpok) Olaszországban (Milánó, Como, Lugánó, Róma, Nápoly), Németországban (Berlin, Charlottenburg, Drezda, Heidelberg, Karlsruhe, Keilheim, Lipcse, Nürnberg, Potsdam, Regensburg és a Rajna völgye), Svájcban (Lucern, Zürich, Rigi-csúcs, Vierwalstadt tavai) volt úti célja, de volt Prágában, Konstantinápolyban, Skuratiban és Helgolandban is. Beutazta Erdélyt és az Al-Dunát.

Seprőtől nincs messze a Béli-hegységi, ahol szabadidejében egyre többet kószál. Innen aztán valóban csak egy ugrás a Bihar, így nem véletlen, hogy elkerül Biharfüredre, a kiépülő püspöki nyaralóhelyre is. Magával ragadja a táj szépsége, a természet varázsa.

Egyre gyakoribb barangolásai során megismerkedik *Pethő Gyulával*, a Földtani Intézet főgeológusával, akitől rengeteget tanul, nem csak geológiát, de botanikát és zoológiát is. Igazi turista tevékenysége csak apja halála után, 1890-től kezdődik. A birtokot bérbe adja és Menyházafüredön bérel villát, ahol valójában csak télen lakik. Tavasztól őszig a hegyeket járja, erdőn, barlangokban, pásztorszállásokon hál. Egész további életét a turistaságnak, a környék feltárásának szenteli.

1892-ben, 45 évesen, meglett férfi-fejjel beiratkozik Selmecen a Bányászati Akadémiára és sikeresen elvégzi azt. Így már tudományosan felvértezve kezd nagyarányú munkájába. Nem volt könnyű a feladat. A babonás hegyi lakók sokáig félték tőle. Szép szál, nagydarab ember volt, oldalszakállal, bajusszal. Széles karimájú fekete kalapban, hosszú bő, malaclópó köpenyben, piros flanel ingben és térdnadrágban, hatalmas bottal járt. Nem is csoda, hogy turistát még hírből sem ismerő pásztorok amolyan prikulicsnak hittek. Olyan személynek, aki vihart és istencsapást tud kiváltani, de hogy szemmel veri az embert meg az állatot, az bizonyos. Többször meg is kergették, még kutyákat is uszítottak rá. Később, ahogy megszokták, megismerték, meg is szerették.

A hatósággal sem volt sokkal szerencsésebb. Egy alkalommal Verespatak környékén túrázott *Ballauer Kristóf* plébános barátjával, amikor a csendőrök elfogták és bekísérték őket. Semmiképp nem akarták elhinni, hogy az egyikük földbirtokos, a másikuk pedig pap. Csak miután az egyik birtokos komája igazolta személyüket, engedték el őket, sűrű bocsánatkérések közepette. Czárán egy későbbi pesti előadó estjén így vallott ezekről: „*Még jól jár, ha csak kinevetik, mint eszelőst, aki járja bolondjában a hegyeket, nem tudni miért; vagy ha gyanús szemmel nézik, mint aki bizonyosan kincset keres; ha megszarolják, mint aki nek sok pénze lehet, hogy ilyen kóborlásokra költi. Még jól jár, mondom ha csak megkergetik és agyon nem ütik, mint garabonciás diákot, aki csatangol, kószál egyik vidékről a másikra, s hordozza a fergeteget, földindulást, szárazságot, döghalált, minden bajt faluról falura. Ha a lelkét is kiteszi, el nem hiszi neki semmi emberfia, hogy lehetséges legyen: hegyet mászni, fáradni azért, hogy egy vízesést, barlangot, vagy efféléit meglásson. Ez nem lehet, ilyen bolond ember nincsen, és ha volna, meg kellene kötözni; ez nem keresztény dolog: ebben valami ördögösség, valami gonosz rejtély lappang; ennek valami titkos rugója... legvalószínűbb, hogy az ördöggel cimborál s annak segítségével akar kincset találni és így tovább. És még az értelmiségnél sem találunk e vidéken sokkal kedvezőbb véleményt a turistákra nézve. A turistaság, a természetkedvelés itt csak nevetséges hóbort, a civilizációnak egy kinövése, a turista szánalomra méltó bolond, egy csakhogy éppen nem közveszélyes elmebeteg, kit nyavalyája nem enged pihenni s űz erre-arra a világban...*”

Mindez nem kedvetlenül el, a megszállottak kitartó szorgalmával rótt a hegyeket. Kereste meg a szebbnél szebb kilátó pontokat, az érdekesnél érdekesebb látványokat. Biztos szemmel látta meg a természet apró csodáit is, hogy aztán a látványt másokkal is megossza.

Czárán, az író

Nem csak az utak kivitelezésére volt gondja, hanem azok ismertetésére is. Fő műve a „*Kalauz biharfüredi kirándulásokra. Függelékül rövid tájékoztatóval a Bihar-hegység egyéb természeti nevezetességeiről*”. Ez a majd kétszázhetven oldalas kis könyv ma már turistatörténeti ritkaság, Belényesen nyomták 1903-ban, Süsmann Lázár nyomdájában. A szerző a kalauzt a „*Biharfüred lelkes természetbarátnőinek*” ajánlotta.

Az útleírás és tájismertető mellett a bevezető részben néhány verses „regulát” is tartalmaz. Sajátos módszerrel, úgynevezett Bihar-lépésben adja meg a távolságokat. A Bihar-lépést, számítás módját - a lejtőn, síkon és a meredeken - a bevezető szövegben részletesen ismerteti. Ez talán túlságosan részletezőnek tűnik, ám kétségtelenül gyakorlatias megoldás. Ahol a növényzet vagy az időközben bekövetkezett változások engedik, az utak a leírás alapján még ma is követhetők.

Minden útnál kétféle időadattal is szolgál. A leírás elején a szükséges pihenővel, a teljes túraidőt adja. A szövegben pedig egy-egy pont közötti távolság idejét. Ha valaki pihenők nélkül járná végig az ajánlottakat, akkor legalább 300 órát kellene, hogy talpon legyen.

Írt élvezetes turista tárgyú leírásokat az *Erdély* és a *Turisták Lapja* hasábjain is. Ezekben egy-egy - főleg bihari - táj (Biharfüred környéke, a Szamosbazar, Dézna stb.) hangulatos leírását adja.

Rendszeresen megjelentek írásai a „Nagyvárad” illetve a „Szabadság” című újságokban. Ezek tárca jellegű rövidebb prózai írások és versek. Témái kedvenc hegyvidékéhez kötődő, sziklaalakzathoz, vízeséshez, hegycsúcsokhoz és más természeti látványosságokhoz fűződő, részben helyi hagyományokat feldolgozó, azt továbbfejlesztő, részben saját fantáziájában született regék. Ezekből két gyűjteményes kiadás jelent meg „*Sztina de Valéi regék*” címen. Írásai a mai fül számára archaikusnak tűnnek, de élvezetesek és a szerző széleskörű klasszikus műveltségéről vallanak.

Folytatjuk

*(Megjelent a Természetbarát Híradó Czárán Gyula különszámában
1997. augusztusi számában)*

* * *

Közmeghallgatás

A Fővárosi Örmény Önkormányzat és
a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat
2006. november 13-án, hétfőn du. 17 órakor tartja

közmeghallgatását

a Fővárosi Örmény Önkormányzat klubtermében:
1054 Budapest, Akadémia u. 1. IV. em. 432 ajtószám alatt.
Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálás köszönetet mond mindazon közösségi tagjainak, szimpatizánsainak, akik 2006 évben is személyi jövedelemadójuk 1 %-át az egyesületnek juttatták. Rendelkezésük eredményeképpen 612.493 Ft adomány érkezett meg az APEH útján Egyesületünk bankszámlájára. Köszönjük!

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Amit látsz, azt elfelejted, amit hallasz, arra emlékezel, de amit csinálsz, azt tudod.

(Kínai mondás)

* * *

Párizsi falakon található graffitik

A becsült összeg többszörösét érte el a magyar származású fotográfus és képzőművész, *Brassai Graffiti I* című fotósorozata a párizsi Millon & Associés nevű független aukciós ház árverésén - emelte ki október 4-i tudósításában a Le Monde francia napilap. A 753 darabból álló gyűjteményből az 550 fotó mellett rajzok, szobrok is új tulajdonosra találtak, s még egy faliszőnyeg is.

Brassai 1932-től a párizsi falakon található graffitiket fotózta, ezek a felvételek először csak 1956-ban kerültek kiállításra a New York-i Modern Művészetek Múzeumában (MOMA). Ezeknek a képeknek egyik korabeli előhívású fotója, azaz vintage változata kelt el Graffiti I néven 206 597 euróért az előzetesen becsült 18-36 ezer euró helyett. Az 1931-ben fotózott *Macskakövek* című kép árát 40 ezer euróra becsülték, de végül 103 298 euróért került kalapács alá. A teljes hagyaték ötmillió euróért kelt el.

Az örmény anyától és magyar apától származó *Halász Gyula* (1899-1984) Brassóban született, Budapesten, majd Berlinben végezte tanulmányait, s 1924-ben Párizsban telepedett le. Harminczévesen kezdte a párizsi éjszakákat fotózni. Ekkor ismerkedett meg *André Kertésszel*, akit elkísért fotóriportjaira. Szívesen töltött időt a szürrealistákkal (majd más művészekkel, köztük *Picassóval* is), de azt vallotta, hogy fotóiban mindig csak a valóságot akarta kifejezni, mert nincs annál szürreálisabb. Az 1932-ben már Brassai néven megjelentetett *Párizs éjszaka* című fotógyűjtemény szemléletében és technikájában is páratlan pillanatfelvételei ma már ikonoknak számítanak, már csak azért is, mert a negatívak 1932-ben eltűntek, és csak 1987-ben kerültek elő.

(Megjelent az MTI-Panoráma után a Transindex weboldalon, 2006. okt. 6-án)

* * *

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

2006 év november 16-án 17 óra :

Magyarok Háza, (V. Budapest, Semmelweis u. 1-3.)

Műsor:

1. Kirkósa Péter hegedűművész, a XI. ker. ÖKÖ képviselője virtuóz darabokkal üdvözli a jelenlévőket
  2. Dr. Forgács Barnabás, a XI. ker. ÖKÖ képviselőjének videofilm bemutatója: Zarándokúton Olaszországban 2006-ban Szt. Lázár szigetén, Velencében, Pádovában és más városokban
  3. A filmbemutató utáni állófogadás.
- Dr. Keszy-Harmath Péterné a Bp. VIII. ker. ÖKÖ képviselője által készített örmény ételkülönlegességek kóstolója
(Az estet Bp. Főváros XI. ker. Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzata (1113 Bp. Bocskai u. 39-41) rendezi.

* * *

Bemutatkoznak új képviselőink

A Fővárosi Örmény Klub október 19-i estjén bemutatkoztak a 2006. október 1-i örmény kisebbségi választásokon új mandátumhoz jutott képviselőink. A hangulatos estről képriportban emlékezünk meg.

* * *

Magyarország térképét újra kell rajzolni, mert a tudósok rájöttek, hogy Magyarország a csodával határos.

* * *

Bura László

Szakítópróba

A szatmári római katolikus egyházmegye megpróbáltatásai a 20. század derekán
(1. rész)

A szatmári római katolikus egyházmegye közel 200 éve alakult s vált a világegyház helyi részegyházává, közösségévé. Az egyházmegye területe az első világháborút követően - az 1940 és 1945 közötti időszakot kivéve - az állami közigazgatás tekintetében több utódállam között oszlott meg. A Szatmárnémetiben (Romániában) székhelyét fenntartó megyéspüspök a Magyarország és Csehszlovákia, később a Szovjetunió közigazgatási területéhez tartozó részeket helynökök révén kormányozta. Az 1990-es éveket követően a szatmári püspökséget az egykori püspökség Románia területén lévő részei alkotják.

A teljes egyházmegye történetének szakszerű megírása a fentiek fényében igen szerteágazó és munkaigényes feladat. Csekélyebb mértékben ugyan, de hasonlóan ilyen a mai, területileg megfogyatkozott püs-

pökségé is. Megnehezíti a feladatot, hogy - mint valljuk - az egyház láthatónak és láthatatlannak kettős egysége, az a látható intézmény és szervezeti közösség, amelyben a láthatatlan kegyelmi valóság, az isteni üdvösség megvalósul; emberi és isteni elemekből álló egyetlen, összetett egész. Az egyháztörténeti tárgyú munka tehát nem lehet pusztán jelentős pillanatok, események, folyamatok „tárgyszerű” számbavétele, egymás mellé állított tények sorolása - de valamilyen illusztrált dogmatörténet sem.

Az egyháztörténet teológiai diszciplína, mivel a természetes megismerő-képesség mellett a megismerés különös (ráción felüli) forrását és mércéjét is alkalmaznia kell a kinyilatkoztatást: következésképp nem szabad szétválasztanunk az egyszerre jelen lévő természetet és természetfelettit - amit viszont nagyon megnehezít vizsgálatuk egymásétól eltérő módszere is.

Tanulmányunkban a fentebbi elvek és szempontok szellemében kíséreljük meg áttekinteni az egyházmegye történetének azt az évtizednyi időt kevéssel meghaladó korszakát, amelynek kezdő időhatára az egyházmegye területének szovjet megszállását (majd a román állam közigazgatása alá kerülését) megelőző hónapok, „végpontja” pedig az egyház Rómától való elszakítási kísérletének meghiúsulása.

A szatmári részegyház élete és eseményei tulajdonképpen nem szakíthatók ki a nagyobb, egyetemesebb keretektől, konkrétan az országos eseményekből, esetenként az egész kommunista táborra jellemző folyamatokból, de a korszak bemutatásában a főbb események és szellemi áramlatok részletes bemutatására nem törekszünk, ugyanis ezek a helyi egyházat alkotó közösség számos tagjának sorsában egyéni életét érintő eseményekként, egyéni sorsokban realizálódnak, sokaságuknak külön-külön számbavétele azonban az egészet, az összképet tekintve az általánost nem módosítja.

A szatmári egyházmegye nevezett korszakáról igen kevés az egykorú írásbeli dokumentum, némelyik eseményére is csak érintőlegesen utal külföldön megjelent egyháztörténeti munka. Több, az 1990-es változást követő időszakban megírt egyháztörténeti munka viszont már foglalkozik ennek az időszaknak a folyamataival, jelenségeivel is. Többnyire kortársak - résztvevőknek vagy az események tanúinak - szóbeli vagy írásbeli közléseire alapozva. A visszaemlékezők közlései többször ellentmondóak, az adatközlésben pontatlanok, egyoldalúak. Az immár írásba foglalt visszaemlékezéseket, közléseket olvasva a visszaemlékezőt olykor elfogultnak, az események, személyek megítélésében némely esetben túlzóan énközpontúnak érezzük.

A forrásokból merített adatok és hivatkozások közlésekor tanulmányunkban elfogulatlanságra és pontosságra törekszünk, az események, „szereplők”, jelenségek megítélésében a kortársak mércéjével mérünk, megítélésükben ugyanis minden más mérce csal. Az egyéni cselekedeteket, megnyilatkozásokat korabeli, némely esetben későbbi megítélésüknek megfelelően idézzük ugyan, valós értéküket azonban nyilvánvalóan a nagyobb történelmi távlat fogja megmutatni.

Amikor 1942-ben az egyházmegye a három évvel korábban lemondott *Fiedler István* helyébe *Scheffler János* személyében új megyéspüspököt kapott, az egyházmegye területe - rövid ideig - az alapítása korabelivel egyező volt, a második világháború befejeződése után viszont ismét több ország területe között oszlott meg. Romániában maradt a székhelye: Szatmárnémeti, valamint a szatmári és a máramarosi főesperesség-be szerveződő öt esperesi kerület. Romániában élő híveinek száma mintegy hetvenezer, többségükben magyar anyanyelvűek, a sváb származásúak egy része még őrzi német (sváb) anyanyelvét, többsége csak származástudatát, kevés köztük a szlovák nyelvű. Román anyanyelvű római katolikusok még nem éltek az egyházmegye területén.

Az egyházmegyét és a területén élőket a Trianon utáni időszak gazdasági (román földreform) és társadalmi-politikai intézkedések és áramlatok érintették (a magyarság nemzeti elnyomása, a vissza németesítési törekvések: a magyar nyelvű egyházi iskolák és óvodák megszüntetése, az irredentizmus, a magyar revizionizmus), 1940 után a hitleri propaganda hatására megjelentek a nemzetiszocializmus és a fasizmus eszméi (a Volksbund szervezkedése, katonákat toboroztak az SS-be), terjedt az antiszemita propaganda, s az egyháznak, a híveknek szembesülniük kellett a zsidók deportálásával is.

Szatmárnémeti bombázásakor a püspökséget ért találat következtében majdnem egészében elpusztult a püspök udvari papsága, 1944 őszén a német identitású hívek jelentős hányada (esetenként egész községek papjukkal együtt) Németországba távozott, számos egyházmegyés pap is külföldre költözött. Az orosz csapatok bevonulásával egyszerre megtorpant az egyház életében a háború befejezése előtti három év során szembetűnő fellendülés (új plébániák, filiák szervezése, katolikus gimnáziumok, tanítóképzők, elemi iskolák, óvodák, szeminárium, Mária-kongregációk, katolikus sajtó, könyvkiadás, új szerzetesrend (szaléziek) megtelepülése, Katolikus Karitás, Katolikus Akció). 1945 januárjában sokezer sváb származású (többségében német nevű) hívőt a Szovjetunió munkatáboraiába deportáltak. A román közigazgatás beve-

zetésekor újra megjelent (s fokozatosan erősödött) a román nacionalizmus. Mint minden szomszédos kommunista vezetőségű államban, Romániában is megkezdődött a vallásellenes uszítás, az ateista propaganda, az egyház és a vallásgyakorlás tervszerű visszaszorítása, illetőleg a megsemmisítésükre való törekvés. Az ötvenes évek elejétől Romániában minden szakterületen (minisztériumokban, központi intézményekben) szovjet tanácsosokat alkalmaztak, ők irányították a gazdasági, politikai életet is.

Nem egyszerűen a korszak pusztá eseménysorát szeretnők számba venni, hanem arra is szeretnénk valamelyes választ keresni, hogyan alakult ebben az időszakban Jézus küldetése egyházában, illetőleg a krisztushívőknek a szatmári részegyházon belüli közösségében.

Kiindulásul szolgáljon az a tény, hogy a részegyházban az apostolutód a püspök, ő őrzi, az apostoli hagyomány folytonosságát, és a hagyományról tett tanúságával biztosítja annak hitelességét, öröködi a krisztushívők felett, tanításával őrzi és terjeszti a hitet.

Scheffler János 1945. februárjában kiadott körlevelében erre utalva figyelmeztet: „Mindenkor, de különösen ilyen rendkívüli nehéz időkben fontos, hogy az eseményeket szent hitünk fényénél lássuk és az Isteni Mester szándéka szerint jól megértsük.” A híveket a Gondviselésre emlékeztetve vigasztalja: „A helyes kiindulás: Minden, ami velem és szent Egyházzal történik, Isten akaratából, legalább megengedő akaratából történik. A világtörténelem eseményeit láthatatlanul a hatalmas Isten irányítja, igaz, másodlagos okok által, de a fő irányító, az első és legfelső ok (causa prima) maga az Isten.” Ezért az egyetlen helyes és lehetséges magatartásunk: imádni és elfogadni. „Úgy, ahogy a Mester tette: »Igen. Atyám, mert tetszett Neked« ”.

Scheffler János pontosan világít rá a helyes egyházképre, amikor világosan kimondja: kemény próbák, megpróbáltatások, szenvedések következhetnek, ugyanis az istentagadáson alapuló új társadalom téves elveket fog hirdetni, kérdésessé válhat maga az (isten)hit is, elhomályosulhat a szeretet parancsa, eluralkodhat a gyűlölködés. Veszélybe kerülhet Krisztus földi helytartójához, a pápához való hűség is. De ez szervesen hozzátartozik az egyház életéhez - emlékezzünk rá: a (Messiásnak is szenvednie kellett, sőt meg kellett halni).

A fenti szellemben folytatja: (az egyházat) „érhetik kemény próbák. De ezeket az Úr megjövendölte. Ezek szervesen hozzátartoznak az Egyház életéhez. Nagy-tévedés azt gondolni, hogy az Egyház legszebb és legtermékenyebb korszakai a külső fényvel övezett korok. A kényelmes jámborság és az összkomfortos kereszténység nem Krisztus stílusa. Az elpuhít, hanyatlást jelent.”

A püspök jól látta, hogy az uralomra jutott rendszer olyan eszméket és törekvéseket is fog hangoztatni - társadalmi egyenlőség, közjólét stb. -, amelyek keresztényi módon megélve sokakat közelebb vihetnek a Teremtőhöz: „Az Egyház örökre szóló küldetése nincs meghatározott társadalmi és gazdasági rendszerhez kötve. A történelem folyamán Istentől nyert vitalitással tudott beilleszkedni minden új történelmi keretbe. Most is. Egyenesen örül olyan életformának, amely becsületes és igazságos lélekkel a népnek mind szélesebb rétegeit akarja a Teremtő szándékai szerint boldoggá tenni.”

Tudja, hogy a hívek és a papság is szembesülni fognak a kommunista társadalomban alakuló szervezeti-politikai élettel, ezért figyelmeztet: „A papok gondosan tartózkodjanak mindennemű pártpolitikától. A pap nem lehet egy pártnak a tagja, mert ő »mindenkinek mindene, hogy mindenkit üdvözítsen« (1Kor 9,22). Magától értetődik - folytatja -, hogy vallásellenes pártnak, vagy szervezetnek sem pap, sem világi hívő nem lehet tagja.”

Félreérthetetlenül megfogalmazza (és minden kerületi esperesi gyűlésen elmondja) a lehetséges keresztény magatartást: a hatalomnak engedelmessé kell mindabban, ami nem érinti a hit dolgait. A hit dolgaiban azonban megalkudni nem szabad.

Scheffler is elmehetett volna az országból, *Apor Vilmos* vértanúhalála után felajánlották neki a megüresedett győri püspökséget. Ő azonban hű kívánt maradni egyházmegyéjéhez, közölte: nem kéri, és csakis a pápa kifejezett óhaja esetén vállalja el.

(Megjelent a Keresztény Szó 2001 áprilisi számában)
Folytatjuk

* * *

A Forradalom évfordulóján a tabáni '56-os emlékműnél

Az 1956-os Forradalom és Szabadságharc 50. évfordulóján a tisztelet koszorúit elhelyezték:
Merza Krisztina, Dr. Benedek Katalin, Bojtos Jenőné és Várady Mária,
a Budavári Önkormányzat képviselői.

Wass Albert:

Intelem

*Percre se feledd, hogy testvéred
minden magyar, bárhol is éljen.
Összetartásban rejlik csak erő.
Más ember földjén nincs számodra hely.*

*Félvilágot is befuthatod,
más ember földjén testvértelen leszel,
s elfúj a szél, mint kósza őszi lombot,
ha nemzetedről megfeledekszel!*

*Te bús magyar, kit száműzött hazád,
s idegen zsarnok lakja otthonod:
bús sorsodért ne vádold nemzeted,
kit úgy tűnik, Isten is elhagyott.*

*A látszat csal, Isten ma is a régi.
Te hagytad őt el, te s a többiek,
s míg vissza nem zárándokoltok Hozzá,
s a múlt hibáit le nem törlitek:*

*magyar földön nem lesz új
Magyarország,
Gaz és szemét nem terem nemzetet!
S a gyűlöletet nem mossa le semmi,
csak az összetartó igaz szeretet!*

* * *

„A becsület adhat rangot, de a rang nem ad becsületet.”

(Tatiosz)

* * *

Ajtony Gábor

A Szentháromság Alapítvány története

A katolikus egyház ősidők óta vallja, hogy Isten a föld javait nem egyeseknek, hanem kivétel nélkül mindenkinek ajándékozta, hogy azokat mindenki létfenntartására, egyéniségének kibontakoztatására használja fel.

E fontos elv érvényesítéséért, valamint a csíkszépvízi örmény szertartású római katolikus egyházközség összes személyi és dologi kiadásának fedezésére hozta létre a szépvízi község a „Szentháromság Segélyegylet”. Az Egyesület alapjait 1730-ban Roszka István lebergi örmény katolikus apostoli vikárius rakta le, aki helyi látogatása alkalmával az örmény ifjúság megszervezését is célul tűzte ki.

A társulat alapításakor főleg szociális jellegű volt, anyagiak hiánya miatt egyelőre szigorú spórolásra szorítkozott. Kevés vagyonát ugyanis inkább adományokból gyűjtötte. 1881-ben szabályzatát a M. kir. Belügyminiszter jóváhagyta 9991/1881 március 6-i számmal és keltezéssel.

Az alapszabályzat szerint az Egyesület céljai a következők:

- a szépvízi örmény szertartású róm. kat. egyházközség összes személyi és dologi kiadásának fedezése,
- tanulók segélyezése,
- segélyre szoruló örmény származású, szépvízi lakhelyű szegények támogatása és adott esetben azok eltemettetése,
- indokolt esetben tagjainak segélyezése,

- tagjai érdekében közművelődési intézmények létesítése.

Az Egyesület törzsvagyona a tagok önkéntes adományaiból gyűlt össze. Jövedelmi forrása az évi tagdíjakból, a belépő tagok felvételi díjaiból valamint a törzsvagyon hozadékából tevődött össze. Az Egyesület vagyona és jövedelme csak az alapszabályzatban lefektetett célok megvalósulására volt fordítható.

Az Egyesület eredetileg törzskönyvelt névsorában a *Dajbukát, Dobál, Fejér, Potoczky, Száva, Szebeny és Zakariás* családok tagjait találjuk. 1902-től közgyűlési határozat alapján vették fel az új tagokat és nevük bekerült a törzskönyvbe. Új tagként azon 20. életévüket betöltött fiatal férfiak voltak felvehetőek, akik öse szerepelt az eredeti törzskönyvben. Egy 1921-es feljegyzés szerint a tagdíj évenként 5 lej volt, egy új tag felvételi díja viszont 20-200 lej között mozgott. Minden tag a közgyűlésen tanácskozó, indítványozó, szavazó és választójoggal rendelkezett, ez utóbbi két jogot csak a 24. életév betöltése után gyakorolhatta.

Minden tagnak kötelessége volt az alapszabályokat és az annak alapján hozott határozatokat szigorúan betartani, az Egyesület érdekeit tőle telhetően támogatni, a tisztségviselői és igazgatósági tagságot elvállalni. Ezek elmulasztása a tagság megvonását eredményezte. A kilépett vagy kizárt tag többé nem volt visszavehető a tagság soraiba. Továbbá kizárható volt az, aki az Egyesület ártalmára volt, vagy annak céljait megghiúsítani törekedett, aki az Egyesület tekintélyét sértette, illetve aki a tanácskozások rendjét és fegyelmét magatartásával zavarta.

1932-ben az Egyesületnek 54 tagja volt.

A három évre választott tisztikar elnökből, igazgatóból, pénztárosból és jegyzőből állt, ezek a személyek csak szépvízi illetőségűek lehettek, fel-vagy lemenő ágbeli rokonok nem. Tisztikar tagjait évenként az elvégzett munka arányában tiszteletdíjban is részesíthették. Mindegyik tisztségviselőnek jól meghatározott és körülírt feladata volt, a munkakörök nem fedték át egymást.

Ezenkívül létezett az igazgatóság, melyet az Egyesület elnöke, igazgatója, pénztárosa, jegyzője és öt tagja alkotott, és akiket a közgyűlés szintén három évre választott meg. Az Igazgatóságnak is meghatározott hatásköre volt. Rendes üléseit negyedévenként egyszer tartotta, de rendkívüli ülést az elnök bármikor összehívhatott három igazgatósági tag írásbeli kívánságára.

Az igazgatóság a tanulók részére megszavazott segílyt évenként kétszer tárgyalta meg körültekintő és alapos mérlegelés alapján (szociális helyzet, jó tanulmányi előmenetel). A szegények segélyezése úgy történt, hogy az erre a célra elkülönített összeg 10%-át esetleg temetési költségekre szánták, 90%-át pedig kifizették az arra rászorulóknak között. Az Egyesület pénztára kölcsönöket is folyósított tagjai számára, és pedig szigorú szabályok alapján, pl. kölcsönt csak teljes fedezetet nyújtó váltók ellenében fizettek.

1933-ban alapszabályzat módosításra került sor, amely bizonyos engedményeket jelentett a tagság elnyeréséhez.

A közgyűlés hatáskörébe a következők tartoztak:

- megválasztotta a tisztségviselőket és az igazgatóság tagjait,
- ellenőrizte a megválasztottak munkáját, működését,
- megállapította és szükség szerint módosította az alapszabályzatot és más szabályokat,
- határozott az új tagok felvételéről, esetleg kizárásokról,
- határozott az Egyesület ingatlan vagyonának átalakításáról, megterheléséről, eladásáról, újabbak szerzéséről,
- döntött a közgyűlés elé utalt határozattervezetek ügyében.

A közgyűlést évenként egyszer, minden év januárjában hívták össze és lebonyolítása pontos szabályok szerint történt, pl. csak a tárgysorozatban (napirendben) felvett ügyek voltak tárgyalhatók, a hozzászólások sorrendje feliratkozás szerint történt, egy tárgyhoz csak egyszer lehetett hozzászólni, és ha a hozzászóló eltért a tárgytól, az elnöki figyelmeztetés után megvonhatták tőle a szót.

1930-ban megülték az Egyesület fennállásának kétszázadik évfordulóját.

Az Egyesület az alapszabályzat értelmében akkor lett volna felosztható, ha nem felelt volna meg azoknak a céloknak, amelyért létrehozták, vagy ha tagjainak száma kettőre apad. Feloszlás után vagyona a szépvízi örmény szertartású róm. kat. egyházközségre száll át, ha pedig azért oszlik fel, mert nem felelt meg céljainak, jövedelmét a majdan felállítandó erdélyi örmény szertartású róm. kat. vikáriusság céljaira kellett volna fordítaniuk. Ha az Egyesület újból működni kezd, vagyonát és annak jövedelmeit csonkítatlanul visszaveszi.

Az Egyesület felosztatására sor is került, de nem a fent említett okok miatt, hanem a kommunista hatalom és diktatúra szüntette meg 1949-ben. A felosztatásáról szóló jegyzőkönyvet megküldték a plébániának, az 1949 január 5-én tartott közgyűlés jegyzőkönyvben rögzítette a felosztatás tényét, ugyanakkor ha-

tározata szerint összes ingatlan vagyont a szépvízi örm. kat. egyházközségnek átadja. Az egyházközség tanácsa egyhangúlag tudomásul veszi ezt a tényt, az ingatlanokat további kezelésre átveszi és esetleges jövedelmét külön alapként kezeli. Ez azonban csak elmélet maradt, a gyakorlat mást hozott: az egyházi ingatlanokkal együtt az átadott javakat a kommunista hatalom államosította és kezelését az időközben erőszakkal megalakított kollektív gazdaságok és állami intézmények hatáskörébe utalta.

Negyven évig minden bebetonozódott, a szépvízi örmény lakosság tragikusan megfogyatkozott, a plébánia pap nélkül maradt és az elárvult templomban csak ritkán celebráltak szentmisét. De jött a fordulat és új remények ébredtek az emberek lelkében. Teltek-múltak az évek, s a Szépvízről elszármazott családok Csíkszeredában élő leszármazottai elhatározták, elhatároztuk, hogy megpróbáljuk újjászervezni a Szentháromság Egyesületet. Az életre hívás nem volt sima és problémamentes, de Istennek hála 1998 október 2-án hivatalosan is bejegyeztethettük a csíkszeredai törvényszéken Alapítvány formájában, mint a hajdan volt Szentháromság Egyesület jogutódját. Mint jogi személyiség szerepel most „*Csíkkörzeti Magyar-örmény Közösség Szentháromság Alapítványa*” néven. Az önkéntes toborzók és szervezők odaadó munkája révén még a bejegyeztetést megelőző időben többször és mind többen összejöttünk és kidolgoztunk egy alapszabályzatot, mely meghatározza és részletesen tárgyalja az Alapítvány jellegét, felépítését, szervezeti formáját és céljait. Az Alapítvány független, politikamentes és nem profitorientált.

Célja:

- 1) Ápolni és fejleszteni a csíki és nem csíki örmény származású magyarok önanonosságtudatát.
- 2) Folytatni kell azokat az elveket, melyeket a hajdani Egyesület is magáénak vallott, természetesen a mai viszonyokhoz alkalmazva.
- 3) Kiegészítésképpen még a következő célkitűzések szerepelnek:
  - örmény családok felkutatása és kapcsolatteremtés közöttük,
  - a családok ifjú tagjaiban felszítani az identitástudatot és önismeretet,
  - az örmény nyelv, kultúra és történelem megismertetése az ez iránt érdeklődőkkel,
  - karitatív és humanitárius tevékenység a rászorulóknak körében,
  - a tulajdonjogi viszonyok feltárása, az ingatlanok jogi helyzetének tisztázása, az elvesztett javak visszaszerzése, megőrzése és adminisztrálása,
  - kulturális rendezvények szervezése, azokon való részvétel, bel- és külföldön,
  - együttműködés lehetőségének megkeresése más örmény közösségekkel, amelyek azonos célokat követnek,
  - kiadványok gondozása, melyek az örmény múlttal, jellel és jövővel foglalkoznak,
  - szemináriumok, szimpóziumok rendezése és támogatása, amelyek az identitástudatot, a közös magyar és örmény történelmi összefüggések feltárását szolgálják,
  - kultikus helyek (templom, temető) nyilvántartásba vétele, gondozása és anyagi lehetőségek szerint ezek karbantartása.

Az alapszabályzat kötelező módon tartalmazza a vezetőtestület összetételét is. Eszerint van egy kuratórium, amely hét tagból áll: elnök, alelnök, titkár és négy tag. A vezetésben való részvételre felkértük a szépvízi róm. kat. plébános urat, aki egyébként érseki megbízással az örmény szertartású róm. kat. templom és a hajdan volt plébánia adminisztrátora, tanácsadóként pedig a szépvízi *id. Zakariás Péter* bácsit, az egyetlen, aki az örmény nyelvet beszéli.

A vezetőtanács mellett, de ettől függetlenül létezik egy ellenőrző bizottság, amely három tagból áll. Alapítványunk, melynek pillanatnyilag hatvanöt bejegyzett tagja van, nyitva áll minden örmény és nem örmény származású becsületes szándékú ember előtt, aki elismeri és elfogadja az alapszabályzatban foglaltakat. Tagjelentkezéskor az önkéntes toborzók szándéknyilatkozat kitöltését kéri, amelyen a személyi adatokat és a havi hozzájárulás összegét tüntetik fel. A kuratórium a hozzájárulás jelenlegi minimumát havi 5000 lejben állapította meg, de ez a felülfizetés elv lehetőségét nem zárja ki. A hozzájárulás mértékét mindenki maga határozhatja meg lelkiismerete és anyagi helyzete függvényében.

Néhány szót eddigi rendezvényeinkről, a teljesség igénye nélkül:

- Évenként megismétlődő évfordulós megemlékezéseket tartunk, mind az 1915-ös Genocídium áldozataira emlékezve, mind Világosító Szent Gergely ünnepén, mindkét alkalommal a szépvízi örmény szert. róm. kat. templomban szentmise keretében.

- Újra megjelentettük, igaz, nagyon szerény formában *Bodurian* plébános atya 1930-ban írt *Vörös Hold* című elbeszélő kötetét. Legfrissebb kiadványunk egy fényképeket tartalmazó album, mely a szépvízi örmény katolikus templomot és környékét mutatja be 10 képben.
- Többször rendeztünk ismerkedést szolgáló összejevetelt, egyet batyus bál formájában Katalin napján.
- Évenként, augusztus utolsó szombatján megrendeztük az örmény családok összejevetelét.
- Gyermekeink három alkalommal, nyolc-tíz fős csoportokban magyarországi nyári táborozáson vettek részt. Ez utóbbi rendezvény anyagi alapját anyaországi örmény kisebbségi önkormányzatok (a XIV., XV. kerület, illetve Siófok) biztosították.
- Az ingatlanokra vonatkozó tulajdonviszonyokat sikerült tisztázni. Visszaigénylésüket törvényes keretek betartása mellett bejelentettük. Ismerve a pillanatnyi romániai helyzetet, visszaszerzésük további erőfeszítést igényel.
- Végül, de nem utolsó sorban, meg kell említenem egy örvendetes eseményt: a szépvízi hajdan volt örmény Kaszinó épületében, amely most a község kultúrotthona, a helyi tanács, kompromisszum alapján, biztosított egy helyiséget számunkra. Szándékunk szerint itt szeretnénk berendezni egy örmény jellegű múzeum-szobát, ahol családi fotókat, folyóiratokat és egyéb tárgyi emlékeket szeretnénk összegyűjteni és megőrizni az utókor számára.

Összefoglalás: Dolgozatomban a teljesség igénye nélkül igyekeztem bemutatni egy erdélyi örmény település egyházközsége mellett működő szociális intézményt, amely közel háromszáz év távlatából is példaértékű lehet mindannyiunk számára.

*(Elhangzott az örmény családok 10. találkozója alkalmából
rendezett szimpóziumon, Csíkszeredában.
A cikk szerzője a Szentháromság Alapítvány elnöke)*

* * *

Az ateizmus gyenge pontja: nincs kinek hálát adni.

* * *

Olvasói levél

Bálintné Kovács Júlia úrnőnek

Kedves Júlia! Marosvásárhelyről jelentkezem, *Ferenci Gyuláné, szül. Kocsis Zsófia* vagyok, aki szerencsémre férjemmel együtt ott lehettem az unitárius templomban az „*Üzenet az Ararátról*” örmény irodalmi gyöngyszemek, valamint másnap a „*Merre, hogyan magyarok*” című válogatások előadásán. Csodálatos délutánjaink voltak, külön hálás vagyok *dr. Issekutz Sarolta* elnök asszonynak a nagyszerű történelmi összefoglalóért, hogy eddigi hiányos ismereteimet kiegészíthettem.

Az elnök asszonnyal folytatott rövid beszélgetésem eredményeként kaptam meg a „*Füzetek*” július-augusztusi összevont számát, amit nagyon szépen köszönök. Töviről-hegyire kiolvastuk, tanulságos és érdekes volt.

Az elnök asszony biztatására kikérdeztem Édesanyámat, aki 93 éves: nem voltak-e örmények a felmenőink között? Tudomása szerint nem, de ki tudja? - mondom én. Egy biztos, marad az eddigi rokonszenvem és az együttérzés. Ismerőseim között - akiről tudom, hogy örmény származásúak - érdeklődtem, ismerik-e a „*Füzeteket*” így próbálva a lap terjesztésében segíteni, de mindegyikük tudott róla és jár nekik vagy a szüleiknek. Nagyon köszönöm az irántunk tanúsított figyelmet, az elküldött lapot és maradok továbbra is szimpatizáns.

2006. aug. 10. Tisztelettel: Ferenczné K. Zsófia

* * *

Szomorújelentés

A szegedi örmény közösség tagja: **Dr. Huszka László** nyugalmazott főiskolai docens 92 éves korában elhunyt. Búcsúztatása augusztus 21-én volt a dóm altemplomában. Dr. Huszka László 60 éve állt a főiskolai tanárképzés szolgálatában.

Dr. Huszka László 1915. január 4-én született Nyíregyházán; kora ifjúságától tanári pályára készült, így a Szegedi Hittudományi Főiskolán elnyert oklevél (1938) mellé 1940-ben a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán történelem-magyar-ének szakos tanári, majd az Apponyi Kollégium elvégzését követően történelem-magyar szakos középiskolai tanári végzettséget szerzett (1941), doktori szigorlatot 1948-ban tett. Főiskolai működését az 1941/42-es tanévben kezdte meg díjtalan gyakornokként, mint a Történelmi Tanszék könyvtárosa. Frontszolgálat után hazatérve újult erővel fogott oktató és tudományos munkájába. 1976-ban docensként vonult nyugállományba, 1995-ben címzetes főiskolai tanárrá nevezték ki. A Történettudományi Tanszéknek azóta is aktív tagja, rendezvényeik rendszeres látogatója, olykor szervezője is. A Tankönyvműzeumunk és a kezelésére hivatott alapítvány életre hívója. (Megjelent a Főigazgatósági tájékoztató 2002. május-június 5-6. számában)

*Dr. Huszka László az EÖGYKE tagja, a Fővárosi Örmény Klub szorgalmas látogatója volt.
Emlékét kegyelettel megőrizzük.*

* * *

Mártonffy Miklós

Örmény Ballada

*A kék hegyek messze-messze tűntek,
s felhők mögé bújt az Ararát,
a hófödte csúcsok búcsúcsókja,
elkísért egy hosszú úton át.*

*Annyi év és új századok jöttek,
az ősök sírja mégis visszavár,
a vándorúton újra ránk köszöntek,
kéklő hegyek s a szép erdélyi táj.*

*Új otthonunk
Erdélyország,
Arméniánk,
Régi Hazánk.*

*A bujdosóra ráköszönt az este,
oly csüggeteg, elfáradt, meg-megáll,
néma táj, madár sikolt a csöndbe,
egy pásztortűznél megpihennie már.*

*Új otthonunk
Erdélyország,
Arméniánk,
Régi Hazánk.*

*A Musza Dagról mond mesét a szellő.
Anyánk könnye olvad, mint a jég,
Apánk útját végigjárjuk újra,
segíts Urunk - ó - megmaradni még.*

*Új otthonunk
Erdélyország,
Örményország,
Régi Hazánk.*

Édes Hazánk

*Magyarország,
Örményország
Régi Hazánk.*

* * *

Wass Albert

Józan magyar szemmel

"A szellemi ember hivatása: meglátni és kimondani az igazat. Meglátni: vagyis elvetni mindenféle szemüveget, mely a maga színeződésével befolyásolhatja a tiszta látást. Legyen az a szemüveg divat, korszellem, politikai jelszó vagy közösségi elfogultság. Tiszta szemmel nézni és tiszta szemmel látni: ez a szellemi ember elsődleges hivatása... A szellemi ember köteles kimondani az igazat. Kötelezi őt erre magasabbrendű emberi mivolta és nem utolsó sorban a hitel, melyet szava - akár igazat mond, akár nem - az emberi tömegek felett élvez. A szellemi ember felelőssége nem ismer megalkuvást és a jövőnkönnyörtelesen számonkér tőle minden kimondott szót. Az emberiség nagy pereiben a szellemi ember a koronatanú: eskü kötelezi arra, hogy az igazat vallja, csak az igazat és elhallgatás nélkül a teljes igazságot. Tanúvallomásától függ a perek kimenetele, és ha hamis tanúnak bizonyul: világkatasztrófákat von maga után. Köteles kimondani hangos szóval az igazságot, kínzókamrában és bitófán éppen úgy, mint bársonyszékben."

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu és

a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201 -1011, Fax: (1) 201 -2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.